

Jennie Hulth

Kommunstyrelsen

Yttrande avseende Omarbetat direktiv om luftkvalitet och renare luft i Europa

Bakgrund

Luftkvalitet inom EU

Ren luft är avgörande för människors hälsa och för att bevara miljön. Stora förbättringar av luftkvaliteten har uppnåtts i Europeiska unionen (EU) under de senaste tre årtiondena tack vare gemensamma insatser från EU och nationella, regionala och lokala myndigheter i medlemsstaterna för att minska luftföroreningarnas skadliga effekter. Omkring 300 000 förtida dödsfall per år (Gämfört med upp till 1 miljoner per år i början av 1990-talet) och ett betydande antal icke-överförbara sjukdomar, till exempel astma, hjärt- och kärlproblem och lungcancer, orsakas dock fortfarande av luftföroreningar (särskilt partiklar, kvävedioxid och ozon). Luftförorening är fortfarande den främsta miljöorsaken till tidig död i EU. Den drabbar i oproportionerligt hög grad utsatta grupper såsom barn, äldre och personer med befintliga tillstånd samt socioekonomiskt missgynnade grupper. Det finns också allt fler belägg för att luftförorening kan kopplas till förändringar i nervsystemet, till exempel demens.

Dessutom utgör luftföroreningar ett miljöhot eftersom de leder till försurning, övergödning och ozonskador, som skadar skogar, ekosystem och grödor. Eutrofiering till följd av kvävenedfall överskrider de kritiska belastningsgränserna i två tredjedelar av ekosystemområdena i EU, med betydande påverkan på biologisk mångfald. Denna föroreningspåverkan kan förvärra situationer med kväveöverskott via vattenförorening.

Nuvarande reglering av luftkvalitet

Det finns i dagsläget två direktiv som reglerar luftkvalitet på EU-nivå. Direktiven innehåller gräns- och målvärden för ett antal viktiga luftföroreningar. Medlemsländerna i EU är skyldiga att klara gränsvärdena till vissa bestämda datum. Gräns- och målvärdena i direktiven har genomförts som miljökvalitetsnnonner i Sverige.

Direktiven innehåller dessutom regler och principer för hur medlemsländerna ska kontrollera luftkvaliteten, tillhandahålla information till allmänheten samt åtgärda identifierade problem.

Luftkvalitetsdirektivens bestämmelser är delvis genomförda i miljöbalken, plan- och bygglagen och i ett antal andra lagar, men framförallt i luftkvalitetsförordningen och Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet.

Lagstiftningen hjälper oss att styra miljöarbetet i Sverige, så att halterna av de farligaste föroreningarna i utomhusluften minskar. Detta bidrar bland annat till

bättre hälsa för människor och mindre påverkan på växtligheten. Lagstiftningen bidrar även till att uppnå miljömålet Frisk luft.

EU:s översyn av direktiven

I november 2019 beslutade kommissionen att göra en kontroll av luftkvalitetsdirektivens ändamålsenlighet. Luftkvalitetsnormerna visade sig ha bidragit till att få ned koncentrationerna men nuvarande normer är dock inte helt i linje med väletablerade hälsorekommendationer. Det förekommer fortfarande betydande förseningar med att vidta lämpliga och ändamålsenliga åtgärder för att uppfylla luftkvalitetsnormerna. Syftet med att se över och slå samman de två befintliga luftkvalitetsdirektiven är att:

- anpassa EU:s luftkvalitetsnormer närmare till WHO:s rekommendationer för halter av luftföroreningar,
- ytterligare förbättra den rättsliga ramen (t.ex. när det gäller sanktioner och information till allmänheten),
- bättre stödja lokala myndigheter i att uppnå renare luft genom att stärka övervakning, modellering och planer avseende luftkvalitet.

Konsekvensbedömningen visar att fördelarna med den föreslagna översynen för samhället är betydligt större än kostnaderna. De största förväntade fördelarna är kopplade till hälsa (däribland minskad dödlighet och sjuklighet, minskade utgifter för hälso- och sjukvård, minskad frånvaro från arbetet på grund av sjukdom och ökad produktivitet i arbetet) och miljö (däribland minskade ozonrelaterade skördeföruster).

Reglering på EU-nivå genom ett direktiv

Regeländringarna bör ske på EU- nivå då luftföroreningarnas gränsöverskridande karaktär gör att målet med att begränsa luftföroreningar inte kan nås inom en medlemsstats gränser. Problemets omfattning kräver EU-omfattande åtgärder för att se till att alla medlemsstater vidtar åtgärder för att minska riskerna för befolkningen i varje medlemsstat. Samtidigt genomförs regleringen bäst som ett direktiv då det överläter genomförandet till de medlemsstater som känner till nationella, regionala och lokala förhållanden och därför bättre kan välja de mest kostnadseffektiva åtgärderna för att uppnå luftkvalitetsnormerna.

Förslagets innehåll

De viktigaste punkterna i förslagets innehåll är att:

- införa reviderade och tydliga EU-luftkvalitetsnormer, definierade som gränsvärden för 2030, se tabell 1.
- införa tydligare regleringar kring medlemsstaternas skyldigheter i att nå gränsvärdena och klargöra hur överskridanden måste åtgärdas och hur de kan förebyggas, stärka samarbetet kring gränsöverskridande föroreningar och förstärka bestämmelser kring sanktioner.
- förbättra, förenkla och i viss mån utöka övervakning och utvärdering av luftkvaliteten bland annat genom bättre användning av luftkvalitetsmodeller och noggrannare placering av mätpunkter.
- tillgängliggöra information till allmänheten om den aktuella luftkvaliteten bland annat genom ett luftkvalitetsindex som uppdateras varje timme samt informera om möjliga hälsoeffekter och lämpligt beteende när luftkvalitetsnormerna överträds.

Förening	Förslag till nytt gränsvärde [tillåtna överskridanden]	Miljö kvalitetsnorm [tillåtna överskridanden]	Miljömål [tillåtna överskridanden]	WHO:s riktvärden [tillåtna överskridanden]
Partiklar PM10	45 µg/m ³ (dygn) [18 dygn]	50 µg/m ³ (dygn) [35 dygn]	30 µg/m ³ (dygn) [35 dygn]	50 µg/m ³ (dygn) [3-4 dygn]
	20 µg/m ³ (år)	40 µg/m ³ (år)	15 µg/m ³ (år)	15 µg/m ³ (år)
Kvävedioxid	200 µg/m ³ (timme) [1 timme]	90 µg/m ³ (timme) [175 timmar]	60 µg/m ³ (timme) [175 timme]	200 µg/m ³ (timme)
	50 µg/m ³ (dygn) [18 dygn]	60 µg/m ³ (dygn) [7 dygn]		25 µg/m ³ (dygn) [3-4 dygn]
	120 µg/m ³ (år)	140 µg/m ³ (år)	120 µg/m ³ (år)	10 µg/m ³ (år)

Tabell 1. Förslag till nya gränsvärden för kvävedioxid och PM10 till 2030 (artikel 13)

Luftkvalitet i Mölndal

För luftkvaliteten i Mölndal är det framförallt kvävedioxid och partiklar (PM10) som utgör de största utmaningarna.

Mätningar och beräkningar för Mölndals stad visar att miljö kvalitetsnormen för kvävedioxid klaras i större delen staden men överskrids i delar av Mölndal i anslutning till större vägar och leder. Mölndals stad har, tillsammans med Göteborg, ett pågående åtgärdsprogram för att klara miljö kvalitetsnormen. År 2017 fastställde Länsstyrelsen i Västra Götalands län Göteborgsregionens reviderade åtgärdsprogram där Göteborg och Mölndal ingår.

Mätningar av halter i luft av kvävedioxid sker genom Göteborgsregionens Luftvårdsförbund som har en fast mätstation i Mölndal. Den gamla mätstationen kommer ersättas av en ny mätstation längs med Göteborgsvägen i höjd med Krokslätts torg under 2023. Den nya mätstationen kommer innehålla modern mätteknik och vara bättre placerad i förhållande till där de högsta koncentrationerna av kvävedioxid har mätts upp vid en indikerande mätning i Mölndal.

För kvävedioxid är bakgrundshalterna relativt låga och de höga halterna beror framförallt på lokala utsläpp från trafiken. I åtgärdsprogrammet skriver Länsstyrelsen att problemen att klara miljö kvalitetsnormerna är tydligt kopplade till utsläpp vid statliga vägar och att problemet är spritt över ett större geografiskt område inom Göteborgsregionen. Det innebär att det är svårt att lokalt göra så omfattande åtgärder som krävs för att minska utsläppen eftersom det saknas tillräckliga möjligheter att införa lokala regleringar av vägtrafiken. I åtgärdsprogrammet föreslår Länsstyrelsen därför att de nationella lagarna ändras för att ge kommunerna ökade möjligheter att införa regleringar, avgifter och incitament för att gynna utsläppsnåla fordon, minska bilberoendet och öka andelen resor med gång, cykel och kollektivtrafik. Halterna av kvävedioxid har en nedåtgående trend trots mer trafik beroende på att teknikutvecklingen minskar utsläppen. En ökad mängd elbilar leder till att man tror att halterna kommer fortsätta minska i framtiden.

Yttrande
2023-03-22
Dnr
MN-2023-425

För partiklar (PM10) saknas mätstation i Mölnåls stad men det finns en i Gårda i Göteborg. Det har också utförts beräkningar inom Mölnåls. Generellt bedöms partikelhalterna i Mölnåls stad vara lägre än miljö kvalitetsnormen för (PM10). Eftersom normen generellt klaras i Göteborg är det sannolikt så att den klaras även i Mölnåls. PM10 uppstår till stor del vid slitage av däck och vägbana och där är scenariot snarare ökade utsläpp allt eftersom trafiken ökar. När staden förtåtas kring trafikerade vägar så riskerar också partiklar att ansamlas i gaturummet. För partiklar är bakgrundshalterna högre då dessa kan transporteras långa sträckor och utsläppen i Europa är därför av stor betydelse. Det innebär också att det är svårare att påverka halterna genom lokala åtgärder.

Bedömning

Konsekvenser för Mölnåls stad

Syftet med direktivet är att minska luftföroeningarna vilket är positivt för både folkhälsa och miljö. En effekt av direktivet kan vara att Mölnåls stad får fler överskridande av miljö kvalitetsnormer vilket kan innebära begränsningar i möjligheten att planera och utveckla delar av staden. Överskridanden kan i sin tur innebära krav på att både utveckla befintligt åtgärdsprogram för kvävedioxid och ta fram nytt åtgärdsprogram för partiklar PM10. Genom Luftvårdsförbundet så kan vi gemensamt uppfylla de uppdaterade krav som kan komma att ställas på vår luftövervakning inom samarbetsområdet. En bättre luftövervakning kommer att vara ett stöd i vår samhällsplanering och i vårt arbete att förbättra luftkvaliteten i de områden där det behövs för att förbättra hälsan för medborgarna.

Sänkta gränsvärden kan innebära att fler platser än idag, inom Mölnåls stad, kommer överskrida miljö kvalitetsnormer för både kvävedioxid och partiklar (PM10). Om en miljö kvalitetsnorm överskrids eller riskerar att överskridas inom ett visst område så begränsar det användningen av platsen. Exempelvis får man på en plats där normerna överskrids, inte planera för nya bostäder eller etablera verksamheter som kommer bidra till ett överskridande av normerna.

Beroende på hur snabbt utvecklingen går med att minska utsläppen av kvävedioxid så behöver det inte bli så svårt att klara de uppdaterade miljö kvalitetsnormerna för just kvävedioxid. Det kan dock bli en övergångsperiod där de nya normerna överskrids. Ett fortsatt överskridande av miljö kvalitetsnormerna för kvävedioxid efter att de nya normerna trätt i kraft kan innebära att det krävs en översyn av befintligt åtgärdsprogram för att anpassa det till de nya reglerna.

Det kan bli en större utmaning att klara sänkta normer för PM10. För PM10 är vi delvis beroende av hur arbetet går med att minska halterna inom övriga EU då stor del av partiklarna i vår region beror på intransport från kontinenten. Eftersom de nya gränsvärdena kommer att gälla i hela EU så kan minskade halter i övriga EU också göra det enklare för oss att nå de nya normerna. Om Mölnåls stad har överskridanden av miljö kvalitetsnormerna för PM10 år 2030 så innebär det att vi behöver ha ett åtgärdsprogram även för partiklar. Ett sådant åtgärdsprogram skulle troligtvis gälla för flera av kommunerna i Göteborgsregionen.

I förslaget till nytt direktiv föreslås förändringar av utformningen av åtgärdsprogram och att det bland annat tydligare ska framgå förväntad effekt av olika åtgärder. Eftersom direktivet ska genomföras i svensk lagstiftning så vet vi inte exakt vilka krav som kommer att ställas på lokal nivå för att klara de nya miljö kvalitetsnormerna. En positiv effekt av översynen bör vara att man på

nationell nivå behöver vidta andra typer av åtgärder för att stötta i arbetet för att minska luftföroreningar på lokal nivå.

Förslaget innebär att det kommer ställas högre krav på övervakning och utvärdering av luftföroreningar. Genom vårt medlemskap i Luftvårdsförbundet i GR så kommer det ske genom gemensam övervakning. Exakt vad de nya reglerna kring övervakning kommer att innebära för oss kommer bli mer tydligt när direktivet införs i den svenska lagstiftningen. Det är viktigt att det även fortsatt finns en möjlighet att organisera övervakningen inom Luftvårdsförbundet. Luftvårdsförbundet kommer skicka ett separat yttrande i ärendet. En förbättrad luftövervakning kan ge ett bättre underlag för den fortsatta samhällsplaneringen och visa var luftkvaliteten behöver förbättras för att ge en bättre miljö för stadens invånare.

Synpunkter på förslaget

Miljönämnden ställer sig positivt till förslaget till ett uppdaterat luftkvalitetsdirektiv då det kommer ha en positiv inverkan på både människors hälsa och för miljön. Det finns detaljer i genomförandet som kan ha en påverkan på Mölnåls stad. Det kommer därför vara av stor vikt hur direktivet genomförs i den svenska lagstiftningen och vilka krav som kommer ställas på lokal nivå för att klara uppdaterade miljökvalitetsnormer och vilket stöd som kommer ges i uppdaterade krav på övervakning och information till allmänheten. I nästa steg i lagstiftningsarbetet kommer det därför blir tydligare hur uppdaterade regler som en effekt av direktivet kommer att påverka Mölnåls stad. Miljönämnden har ingen information om kommunerna kommer kunna yttra sig i kommande skede.

Per Kaarle

Förvaltningschef